

UDC 373.2

DOI: 10.15587/2519-4984.2017.100505

CZYNNIKI POLITYCZNO-EKONOMICZNE A EDUKACJA PRZEDSZKOLNA W POLSCE I UKRAINIE

© Michał Hnatiuk

W artykule opisano zależności pomiędzy ustrojem politycznym Polski i Ukrainy a systemem edukacji w tym edukacji przedszkolnej. Przedstawiono dokumenty oświatowe, które umożliwiły reorganizację form i treści edukacji przedszkolnej. Zgromadzono dane statystyczne które zilustrowały zmiany ilościowe w polskich i ukraińskich placówkach wychowania przedszkolnego w okresie lat 2000–2015. Na podstawie analizy dokumentów źródłowych stwierdzono, iż na wychowanie i edukację przedszkolną oddziaływały czynniki polityczno-ekonomiczne

Słowa kluczowe: system edukacji, wychowanie przedszkolne, normatywne akta prawne, zmiany jakościowe i ilościowe, czynniki polityczno-ekonomiczne

1. Wstęp

W wyniku transformacji społecznej która rozpoczęła się w Polsce w 1989 r. a na Ukrainie w 1991 r. dało się zauważyć zachodzące zależności pomiędzy zmieniającym się ustrojem politycznym, ekonomicznym a systemem edukacji.

Analizując powstałe zależności, warto zwrócić uwagę na skale oddziaływania polityki i ekonomiki na edukację w tym edukację przedszkolną. Istotnym staje się także porównanie zmian dokonanych w wychowaniu przedszkolnym w Polsce ze zmianami przeprowadzonymi na Ukrainie.

Jak słusznie zauważa A.W. Maszke „dążenie do ustalenia zależności przyczynowych między zjawiskami, jest niczym innym jak wyjaśnieniem tych zjawisk. Aby jednak wyjaśnić i zrozumieć zjawiska i zależności przyczynowe, koniecznym jest uwzględnienie wielu czynników społecznych, które nie tylko bezpośrednio towarzyszą procesowi wychowania, ale także i tych, które owe procesy poprzedzały” [1].

Warto zaznaczyć, że badany okres przemian edukacyjnych obejmuje lata 2000-2015. Zebraną informację porównywano również z liczbami opisującymi stan wychowania i edukacji przedszkolnej w 1990 roku.

2. Przegląd literatury

Rozwój polskiego systemu edukacji oraz sam proces tworzenia go w różnych okresach czasowych – na przestrzeni kilkudziesięciu lat, a nawet kilku stuleci – opisano w pracach naukowych W. Furmanka [2], K. Kotarskiego [3], R. Pęczkowskiego [4] oraz wielu innych autorów. Niejednokrotnie porównywano w nich polski system szkolnictwa z systemem szkolnictwa krajów Europy Zachodniej [5, 6]. Sięgano również po doświadczenia z krajów odległych, porównując na przykład krajowy system szkolnictwa z amerykańskim systemem edukacji [7]. Jednak stosunkowo rzadko w rozprawach naukowych, zwłaszcza w ostatnich latach, porównywano polski system edukacji z systemem oświaty krajów Europy Wschodniej [8].

Rzadko również przeprowadzano badania empiryczne mające na celu porównywanie edukacji przedszkolnej w Polsce z wychowaniem przedszkolnym na Ukrainie. Z powodu nieznacznego zainteresowania ten

obszar edukacji pozostał opracowany w niewielkim stopniu i dotychczas niewystarczająco zbadany.

3. Cel i zadania badań

Celem badań jest porównanie systemu edukacji Polski i Ukrainy. Ze względu na szerokość badanego zjawiska określono obszar badawczy. Postanowiono przeprowadzić krótką analizę porównawczą niektórych aspektów polskiej i ukraińskiej edukacji przedszkolnej.

Osiągnięcie celu badań powodowało rozstrzygnięcie takich zadań:

1) zweryfikowanie wpływu czynników polityczno-ekonomicznych na edukację przedszkolną Polski i Ukrainy;

2) porównanie zmian jakościowych i ilościowych w polskich i ukraińskich placówkach wychowania przedszkolnego w okresie lat 2000–2015;

3) określenie tendencji (wzrostowej / spadkowej) edukacji przedszkolnej w Polsce i Ukrainie.

4. Rozwinięcie

W 2001 roku w Polsce wybory parlamentarne wygrywa Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD) i Unia Pracy (UP). Mimo że zmieniła się ekipa rządząca, reforma ustroju szkolnego zapoczątkowana przez poprzednie partie polityczne (Unię Demokratyczną, Ruch Odrodzenia Polski oraz Unię Wolności) nadal była kontynuowana. Warto zaznaczyć, iż przyjęte uregulowania prawne [9], z jednej strony, reformowały system edukacji, wprowadzały nowatorskie zmiany które miały służyć społeczeństwu, z drugiej zaś – nakłaniały organy prowadzące szkoły do stosowania polityki oszczędności oraz wprowadzały zmiany, które budziły sprzeciw społeczeństwa. Mimo tego, że dostrzegano ważną rolę wychowania przedszkolnego, wiele placówek zlikwidowano, a liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli obniżyła się średnio o 10 %. W niektórych województwach liczba przedszkolaków zmniejszyła się o 20 %, a nawet więcej. Władze lokalne były krytykowane za próbę rozwiązywania problemów edukacji przedszkolnej w kategoriach zysków lub strat ekonomicznych [10]. Wprowadzone zmiany stały się świadectwem tego, że system oświaty uwarunkowany jest czynnikiem ekonomicznym.

Kontynuując reformę ustroju szkolnego rządzący układ polityczny wprowadził w życie nową strukturę

systemu edukacji oraz zmienił strukturę wiekową uczniów w systemie oświatowym. „Z dniem 1 września 2004 r. nastąpiła kluczowa zmiana w polskim systemie oświatowym – obowiązkową stała się edukacja przedszkolna dzieci 6-letnich w placówce wychowania przedszkolnego lub w oddziale przedszkolnym przy szkole” [10]. Zatem, na formowanie polityki oświatowej kraju znaczący wpływ miała rządząca formacja polityczna.

Omawiając wszystkie znaczące czynniki, które wpływały na kształtowanie systemu edukacji warto dodać, że w okresie rządów SLD i UP Polska stała się członkiem Unii Europejskiej (1 maja 2004 r.). Sądzymy że powyższe wydarzenie było ważnym bodźcem zewnętrznym zmieniającym system polskiej edukacji, w tym edukacji przedszkolnej.

Pod koniec 2005 roku zmienił się rząd, a wraz z nim polityka oświatowa i strategia wychowawcza młodzieży. Można uznać, że po dojściu do władzy prawicowych partii politycznych: Prawa i Sprawiedliwości (PiS), Ligi Polskich Rodzin (LPR) oraz Samoobrony RP rozpoczął się kolejny etap przemian oświatowych.

Dany etap reformowania systemu edukacji był stosunkowo krótki lecz pełen kontrowersyjnych pomysłów, które budziły emocje zarówno wśród nauczycieli, jak i uczniów. Po wprowadzeniu zmian w resorcie minister edukacji zaproponował przywrócenie w szkołach formacji patriotycznej. Na nowo powróciła dyskusja o roli i miejscu religii w szkole. Obok kwestii patriotycznych i religijnych poruszano również tematykę praw ucznia. „W lutym 2006 r. ukazał się *Raport z badań nad upowszechnieniem i przestrzeganiem praw ucznia na terenie każdego z województw*, który powstał w ramach ogólnopolskiego programu badań nad upowszechnieniem i przestrzeganiem praw ucznia w polskich szkołach” [10].

Następna zmiana sceny politycznej w Polsce następuje pod koniec 2007 roku. Do władzy dochodzą partie liberalne: Platforma Obywatelska (PO) i Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL). Sądzymy, że w tym czasie nastąpił kolejny etap przemian oświatowych w polskim systemie edukacji.

Nowa ekipa resortu edukacji zapowiedziała prace nad podstawami programowymi, poszerzyła listę przedmiotów maturalnych do wyboru oraz wprowadziła do programu nauczania lekcje uzupełniające jako obowiązkowe. Znowelizowano ustawę o systemie oświaty oraz ustawę Karta Nauczyciela. „Nawiązano do rozpoczętej w 1999 r. reformy oświaty oraz rozpoczęto modernizację tych ogniw, które w ostatnich latach okazały się najsłabszymi, a więc korektę podstawy programowej kształcenia ogólnego, naprawę systemów wychowawczych gimnazjów, poprawę procedur przygotowania egzaminów zewnętrznych” [10].

Przyjęte uregulowania prawne nie wyeliminowały jednak dyskusji politycznych o miejscu religii w szkołach publicznych. Wszystko wskazywało na to, że „spór o religię w szkołach będzie jednak toczył się w

polskiej edukacji niezależnie od tego, która formacja jest czy będzie u władzy. Lewicowe środowiska będą dążyć do usunięcia religii ze szkół publicznych, a prawicowe zwiększać udział duchowej formacji uczniów, także w ramach tego przedmiotu. Liberalowie zaś będą przyglądać się tym procesom, popierając raz jedną, a raz drugą stronę, w zależności od tego, jaki będą chcieli załatwić przy tej okazji interes polityczny” [11].

Warto zaznaczyć, że według przyjętych dokumentów oświatowych [12] w 2015 r. realizację obowiązku szkolnego rozpoczęły dzieci sześciolatnie. Jednak po dojściu do władzy politycznej partii Prawo i Sprawiedliwość (październik 2015 r.) regulacje prawne w tej kwestii zmieniły się. Naukę w szkole podstawowej rozpoczną nie sześciolatki lecz siedmiolatki.

Według prawa oświatowego edukacja przedszkolna w Polsce może być realizowana w przedszkolach publicznych lub prywatnych. Dziecko w wieku 5 (6) lat jest zobowiązane odbyć roczne przygotowanie przedszkolne w przedszkolu lub innej formie wychowania przedszkolnego. Miejscem realizacji wychowania przedszkolnego może być przedszkole, inna forma wychowania przedszkolnego (punkt przedszkolny lub zespół wychowania przedszkolnego) lub do dnia 31 sierpnia 2016 r. oddział przedszkolny w szkole podstawowej [13].

Jako składowa systemu edukacji – wychowanie przedszkolne, było podatne na wpływ czynników polityczno-ekonomicznych. Zebrane dane statystyczne (tabela 1) ukazują oddziaływanie tych czynników, które powodowały zarówno jakościowe jak i ilościowe zmiany.

Zgromadzoną informację o zmianach ilościowych dokonanych w okresie lat 2000–2015 zestawiono z wynikami z roku 1990.

Transformacja społeczna na Ukrainie również oddziaływała na system edukacji. W kontekście tych przemian uległo zmianie każde ogniwo ukraińskiego systemu edukacji. Przeobraziła się także podstawowa część systemu edukacji – wychowanie przedszkolne. W celu zaspokojenia potrzeb ukraińskich obywateli pojawiły się nowe typy placówek wychowania przedszkolnego oraz przedszkola oparte na prywatnej formie własności.

W wyniku wyborów parlamentarnych przeprowadzonych w Ukrainie w 1998 roku najwięcej procent głosów zdobyły takie ugrupowania polityczne jak: Komunistyczna Partia Ukrainy, Ludowy Ruch Ukrainy, Blok Socjalistycznej Partii Ukrainy i Chłopskiej Partii Ukrainy [15]. Frakcją politycznym, które weszły do parlamentu i tak nie udało się stworzyć większości parlamentarnej. Po roku niestabilnej pracy deputowani stanęli przed kolejnym wyborem nowego kierownictwa parlamentu. W 1999 r. powstała większość parlamentarna, która po raz pierwszy obejmowała siły prawicowe. Na początku nowego tysiąclecia (koniec 2000r.) kolejny kryzys polityczny spowodował kolejne znaczące zmiany w ukraińskim parlamencie [16].

Wychowanie przedszkolne w Polsce w roku 1990 i w latach 2000–2015

Lata	Placówki wychowania przedszkolnego*	Nauczyciele w tys.	Dzieci w tys.	Dzieci w przedszkolach na:	
				1 przedszkole	1 nauczyciela
1990/91	25873	90,8	1231,9	70	12
2000/01	18003	73,7	885,4	81	12
2001/02	17337	62,6	848,5	80	13
2002/03	17206	63,7	840,5	81	12
2003/04	16999	x	832,3	82	x
2004/05	17299	x	831,9	83	x
2005/06	17229	x	840,0	85	x
2006/07	17329	57,3	862,7	87	15
2007/08	16902	59,7	871,9	89	14
2008/09	17280	63,4	919,1	91	14
2009/10	18263	68,7	994,1	92	14
2010/11	19090	73,4	1059,3	93	14
2011/12	19906	78,9	1160,5	92	14
2012/13	20464	82,9	1216,5	93	14
2013/14	21497	89,1	1297,2	91	14
2014/15	21661	90,4	1236,3	86	13

* – do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono przedszkola oraz oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych a od 2008 roku – powstałe zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne; x – brak danych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych [14]

Warto zaznaczyć, że w odróżnieniu od dynamicznie zmieniającego się układu sił politycznych, w resorcie edukacji nie dokonywano radykalnych zmian programowych lub kadrowych. Kilkakrotnie zmieniła się ekipa rządząca, lecz dotychczasowy minister edukacji pozostał na swoim stanowisku. Pełnił on swoją funkcję nieprzerwanie od 1999 r. do 2005 r. prowadząc politykę edukacyjną kraju pod rządami trzech różnych ugrupowań politycznych i trzech premierów rządu.

Na Ukrainie wprowadzono szereg aktów prawnych, które miały rozwiązać problemy wychowania przedszkolnego. Jednym z takich rozwiązań była ustawa umożliwiająca matkom opiekę nad dzieckiem (dziećmi) przez 3 lata, a w niektórych przypadkach przez 6 lat. Jednak zaproponowane zmiany prawne wydłużające okres opieki nad dzieckiem nie przyniosły pożądanego efektu. W wielu przypadkach powodowały one odpływ dzieci z placówek przedszkolnych. Wraz ze zmniejszeniem kontyngentu dzieci powstawało więcej wolnych pomieszczeń dydaktyczno-wychowawczych. W rezultacie zmian prawnych i ekonomicznych państwa powstały warunki, które prowadziły do przeprofilowania, zamknięcia lub całkowitej likwidacji wielu placówek opiekuńczo-wychowawczych [17].

5. Wyniki badań

Wpływ decyzji politycznych i czynników ekonomicznych na pracę instytucji wychowania przedszkolnego potwierdzają zebrane dane statystyczne. Jeśli w 1990 r. na Ukrainie było 24,5 tys. placówek wychowania przedszkolnego, w których przebywało 2,4 mln dzieci (co stanowi 57 % ogólnej ilości dzieci wieku przedszkolnego), to w 2009 r. sieć przedszkolnych instytucji tworzyło tylko 15,5 tys. placówek, w których przebywało 1,2 mln wychowanków. Z powyższych danych statystycznych wynika, że w porównaniu do

1990 r. liczba przedszkoli zmniejszyła się o 9 tys. lub o 37 % a liczba dzieci – dwukrotnie lub o 50 % [18].

Według przyjętego podziału kolejny etap przeobrażeń edukacyjnych na Ukrainie przypadł na lata 2005–2013. Badając przemiany oświatowe w tym okresie czasowym dostrzegamy, że po pierwsze na politykę oświatową państwa nadal oddziaływały czynniki polityczno-ekonomiczne, a po drugie ten etap zmian oświatowych, podobnie jak poprzednie etapy, charakteryzował się cykliczną zmiennością partii politycznych sprawujących władzę.

Czynniki ekonomiczne nadal wpływały na państwowy system edukacji, zwłaszcza na edukację przedszkolną. Ważną rolę odgrywały także bodźce polityczne. Sprawująca władzę ekipa rządząca tworzyła prawo oświatowe, które porządkowało pewne aspekty prawne, organizacyjne oraz finansowe placówek przedszkolnych. Dla instytucji przedszkolnych znaczącym dokumentem była ustawa Ukrainy „O edukacji przedszkolnej”. W art. 3 teże ustawy czytamy, że kluczową rolę w kreowaniu edukacji przedszkolnej odgrywa państwo. Uznaje ono edukację przedszkolną za sprawę priorytetową i stwarza odpowiednie warunki do jej uzyskania [19].

W oparciu o ustawę [20] do procesu dydaktyczno-wychowawczego wprowadzono podstawowy komponent edukacji przedszkolnej. W art. 22 §1 aktu prawnego zaznaczono, że podstawowym komponentem edukacji przedszkolnej są standardy państwowe zawierające zasady i przepisy, które określają wymagania odnośnie poziomu rozwoju i edukacji dziecka w wieku przedszkolnym oraz warunki, w jakich mogą one zostać osiągnięte. Spełnienie wymagań podstawowego komponentu edukacji przedszkolnej jest obowiązkowe dla wszystkich placówek przedszkolnych niezależnie od ich podporządkowania, typów i form własności. Podstawowe komponenty wychowania przedszkolnego są opracowane przez centralne organy wykonawcze wraz z Narodową Akademią Nauk Pedagogicznych Ukrainy,

zatwierdzone w określony sposób i powinny być poddawane przeglądowi co najmniej raz na dziesięć lat. Zmiana treści i zakresu podstawowych komponentów edukacji przedszkolnej nie jest dozwolona [21].

Oprócz zmiany treści edukacji przedszkolnej władze oświatowe zmieniły także podejście do kadry pracowniczej zatrudnionej w placówkach wychowania przedszkolnego. W tej dziedzinie wzorowano się na wysorozwinięte kraje zachodnie i skandynawskie wprowadzając wymóg wykształcenia wyższego dla pracowników pedagogicznych w instytucjach przedszkolnych. Artykuł 30 ustawy „O edukacji przedszkolnej” stanowi, że pracownik pedagogiczny placówki przedszkolnej to osoba o wysokim poziomie moralnym, która posiada wyższe wykształcenie oraz świadczy rezultatywną i jakościową pracę [21].

Na podstawie zgromadzonych materiałów możemy stwierdzić, że w edukacji przedszkolnej wprowadzono jakościowe zmiany, a głównym bodźcem zaistniałych

przeobrażeń były czynniki polityczne. Jednak jak zauważa N. Nyczkało, „przy pozytywnych działaniach edukacji przedszkolnej, a w szczególności dotyczących: doskonalenia podstaw prawnych; wykorzystania współczesnych form, treści i metod kształcenia, wychowania i opieki przedszkolaków pozostało bez rozstrzygnięcia kilka kwestii kluczowych. Zaliczyć można do nich zbyt niski odsetek dzieci objętych edukacją przedszkolną oraz dysproporcjonalność w świadczeniu usług edukacyjnych dla dzieci w wieku przedszkolnym w miastach i na wsiach” [8].

Sądzymy, że głównym powodem zarówno nierozstrzygniętych kwestii, jak i zmian ilościowych były uwarunkowania ekonomiczne. Zebrane dane statystyczne (tabela 2) uwiadcniają oddziaływanie czynnika ekonomicznego, a w pewnym stopniu również politycznego na przemiany w ukraińskich placówkach wychowania przedszkolnego.

Tabela 2

Wychowanie przedszkolne w Ukrainie w roku 1990 i w latach 2000–2015

Lata	Placówki wychowania przedszkolnego w tys.	Ilość dzieci w przedszkolach w tys.	Ilość dzieci w przedszkolach na 100 miejsc	Dzieci uczęszczające do przedszkola* w %
1990/91	24,5	2428	107	57
2000/01	16,3	983	88	40
2001/02	15,7	968	x	41
2002/03	15,3	973	x	48
2003/04	15,0	977	93	49
2004/05	14,9	996	96	50
2005/06	15,1	1032	98	51
2006/07	15,1	1081	102	53
2007/08	15,3	1137	105	54
2008/09	15,4	1195	108	54
2009/10	15,5	1214	108	53
2010/11	14,9	1208	113	53
2011/12	15,4	1287	117	55
2012/13	15,7	1357	120	57
2013/14	16,0	1396	120	61
2014/15 ¹	15,0 ^a	1295	120	56

* – liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w stosunku do wszystkich dzieci tego samego wieku (wyrażona w procentach); x – brak danych; a – spośród nich 0,4 tys. placówek nie pracowało; 1 – nie wliczono danych statystycznych z okupowanej Republiki Krym i z obszarów działań operacji antyterrorystycznych.

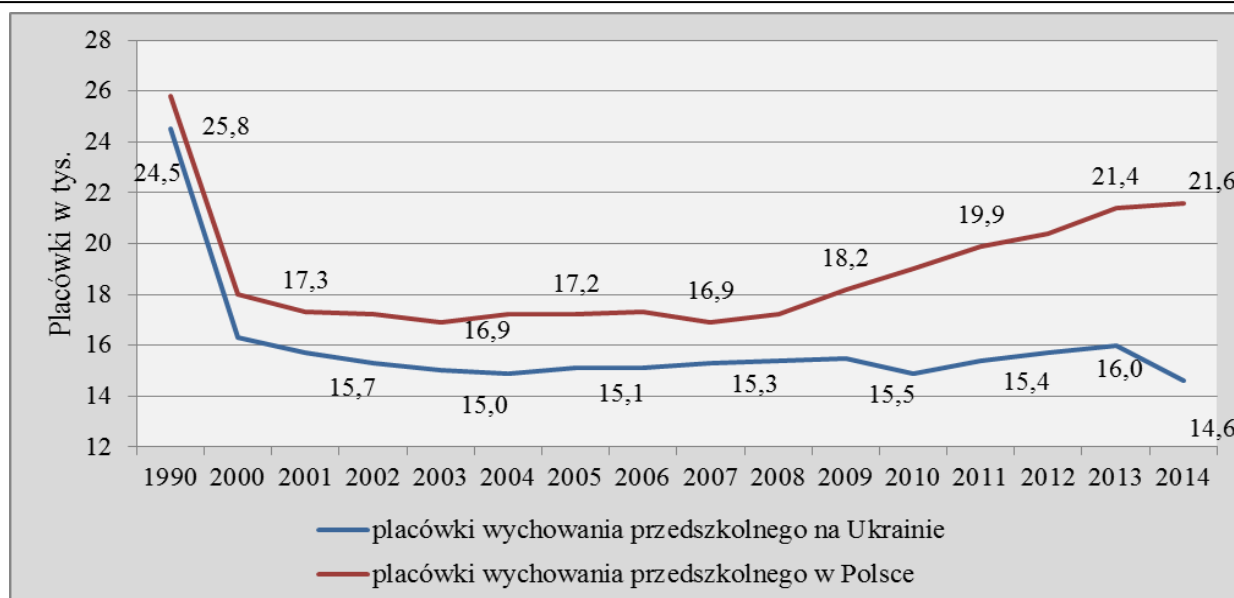
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych [22–25]

Opisując instytucję wychowania przedszkolnego warto dodać, że na Ukrainie dziecko może zdobywać edukację przedszkolną w placówkach wychowania przedszkolnego niezależnie od ich podporządkowania, typów i form własności lub przez rodziców czy osoby je zastępujące. Jeżeli edukacja przedszkolna odbywa się wyłącznie w rodzinie, to tylko do czasu gdy dziecko osiągnie wiek pięciu lat [20].

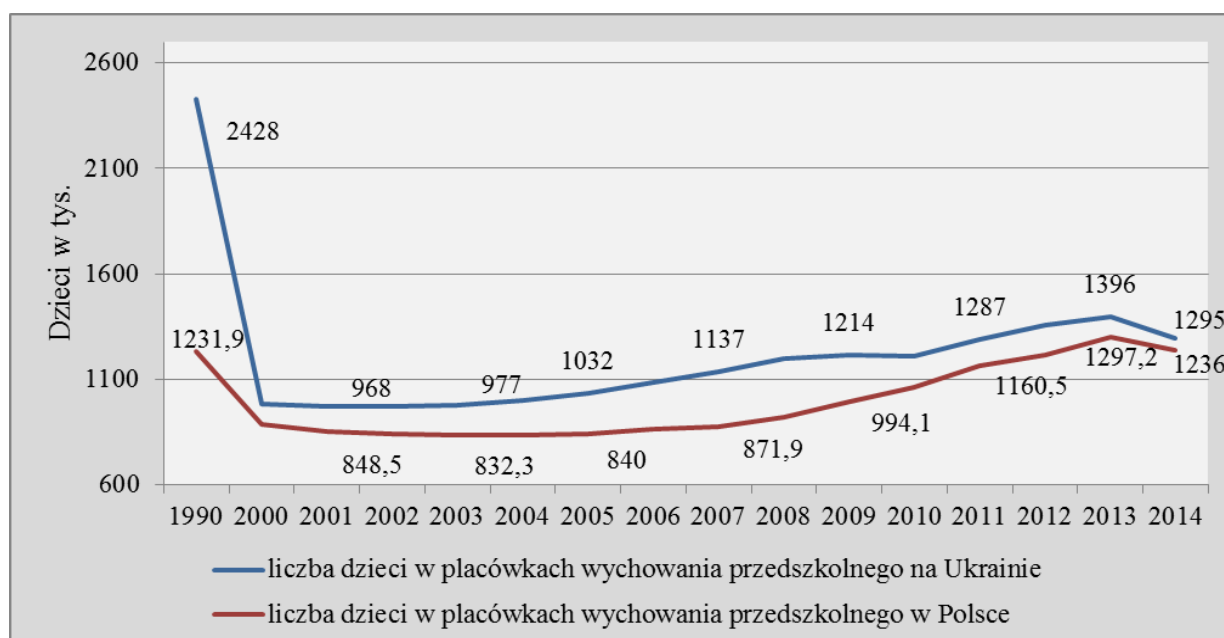
Pod koniec 2013 r. zaostrzyła się walka polityczna pomiędzy ekipą rządzącą a opozycją. Powstały ruchy społeczne głównym celem których była

demokratyzacja Ukrainy. W krótkim czasie przekształciły się one w protesty społeczne pod nazwą „Euromajdan”. Konkluzją tych wydarzeń było obalenie rządu i dojście do władzy nowej formacji politycznej. Wraz z przemianą polityczną rozpoczął się kolejny etap przemian społecznych, w tym również przemian edukacyjnych.

Badając edukację przedszkolną w Polsce i Ukrainie porównano zarysowującą się tendencję zmian w instytucjach wychowania przedszkolnego. Zebrany i opracowany materiał zilustrowano na wykresach 1 i 2.

Wykres 1. Liczba placówek wychowania przedszkolnego na Ukrainie i w Polsce w roku 1990 i w latach 2000-2015. Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych [14, 24, 25]

Wykres 2. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na Ukrainie i w Polsce w roku 1990 i w latach 2000-2015. Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych [14, 22, 23]

Badając system edukacji Polski i Ukrainy w okresie lat 2000–2015 należy zaznaczyć, iż w analizowanych systemach edukacyjnych na kształtowanie polityki oświatowej oprócz czynników polityczno-ekonomicznych oddziaływał również czynnik demograficzny.

6. Wnioski

Analiza porównawcza systemów edukacji Polski i Ukrainy ujawniła, że pod wpływem czynników polityczno-ekonomicznych w placówkach wychowania przedszkolnego dokonano licznych zmian jakościowych. Na podstawie zgromadzonych danych stwierdzono, że:

1) edukację przedszkolną zarówno w Polsce jak i na Ukrainie realizowano w przedszkolach publicznych lub prywatnych;

2) w Polsce wprowadzono nową strukturę systemu edukacji w wyniku której obowiązkową stała się

edukacja przedszkolna. Realizowano także europejski wymiar edukacji który był oparty o edukację przedszkolną;

3) na Ukrainie przeobrażono paradygmat funkcjonowania instytucji przedszkolnych, wprowadzono nową zawartość i objętość edukacji przedszkolnej. Zmieniono również podejście do kadry pracowniczej zatrudnianej w placówkach wychowania przedszkolnego.

Pod wpływem impulsów polityczno-ekonomicznych zainicjowano także daleko idące zmiany ilościowe. Należy podkreślić, iż zmiany ilościowe były pochodną zmian strukturalnych oraz niżu demograficznego. Powodowały one, iż:

1) liczba placówek wychowania przedszkolnego od 1990 do 2000 roku zarówno w Polsce jak i na Ukrainie nieprzerwanie malała. Na danym szczeblu wychowania i edukacji dzieci zarysowała się tendencja

spadkowa. Lecz od 2000 roku liczba placówek w Polsce systematycznie rośnie (od 17,3 tys. w 2000 r. do 21,6 w 2014 r.) natomiast na Ukrainie trend nadal pozostaje spadkowym (16,3 tys. w 2000 r. oraz 15,0 w 2014 r.);

2) liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w obu krajach od 1990 r. do 2000 r. stopniowo zmniejszała się. W Ukrainie kontyngent dzieci pomniejszył się w 2,5 razy (z 2 428 tys. do 983 tys.) w

Polsce – 1,4 razy (z 1231,9 tys. do 885,4 tys.). Niemniej jednak od 2000 r. liczba dzieci w instytucjach wychowania przedszkolnego w obu państwach wzrasta a ich liczebność w 2014 r. osiągnęła porównywalne wartości liczbowe (1295 tys. na Ukrainie oraz 1236 tys. w Polsce). W populacji dzieci wieku przedszkolnego w analizowanych systemach edukacji zarysowała się tendencja wzrostowa z niewielką intensywnością.

Literatura

1. Maszke, A. W. Metody i techniki badań pedagogicznych [Text] / A. W. Maszke. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2008. – 337 s.
2. Furmanek, W. Edukacja a przemiany cywilizacyjne [Text] / W. Furmanek. – Rzeszów: Wydawnictwo Oświatowe, 2010.
3. Kotarski, K. System edukacji narodowej w Polsce [Text] / K. Kotarski. – Toruń – Warszawa: Wydawnictwo Adam Marszałek, 1999.
4. Pęczkowski, R. Polski system edukacji po reformie 1999 roku. Stan, perspektywy, zagrożenia [Text] / R. Pęczkowski. – Poznań – Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa, 2005.
5. Ustaw, D. Systemy szkolne Unii Europejskiej [Text] / D. Ustaw. – Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 1997.
6. Szkolnictwo niepubliczne w Polsce i w Europie w XX wieku [Text] / T. Jałmużny, W. Leżańska (Eds.). – Łódź: Wydawnictwo Wyższa Szkoła Informatyki, 2002.
7. Pachociński, R. Współczesne systemy edukacyjne [Text] / R. Pachociński. – Warszawa: IBE, 2000. – 180 s.
8. Nyczkało, N. G. Kształcenie zawodowe w Polsce i Ukrainie – na tle przemian [Text] / N. G. Nyczkało, F. Szlosek. – Warszawa – Radom: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji, 2008. – 232 s.
9. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty [Text]. – Dziennik Ustaw, 1991. – Nr. 95, poz. 425. – Available at: <https://www.google.com.ua/search?q=Dz.+U.&oq=Dz.+U.&aqs=chrome..69i57j0l5.688j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
10. Śliwerski, B. Problemy współczesnej edukacji. Dekonstrukcja polityki oświatowej III RP [Text] / B. Śliwerski. – Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009. – 376 s.
11. Śliwerski, B. Edukacja (w) polityce. Polityka (w) edukacji [Text] / B. Śliwerski – Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2015. – S. 209.
12. Ustawa z dnia 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw [Text]. – Dziennik Ustaw, 2013. – Poz. 1265. – Available at: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20130001265>
13. Ministerstwo Edukacji Narodowej [Electronic resource]. – Available at: <https://men.gov.pl/pl/zycie-szkoly/wychowanie-przedszkolne>
14. Główny Urząd Statystyczny. Mały Rocznik Statystyczny (2000 r., 2003 r., 2005 r., 2008 r., 2010 r., 2013 r., 2015 r.) [Electronic resource]. – Available at: <http://stat.gov.pl/wyszukiwarka/szukaj.html>
15. Atlasik, E. System polityczny Republiki Ukrainy [Electronic resource] / E. Atlasik. – 2011. – Available at: <http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/system-polityczny-republiki-ukrainy>
16. Довідник «Орієнтири виборця – 2002» [Електронний ресурс]. – Лабораторія законодавчих ініціатив. – 2002. – Режим доступу: http://www.parlament.org.ua/index.php?action=publication&id=8&ar_id=11&iar_id=316&as=2
17. Алексеєнко, Т. Ф. Біла книга національної освіти України [Текст] / Т. Ф. Алексеєнко та ін.; ред. В. Г. Кремень. – К.: Інформаційні Системи, 2010. – 340 с.
18. Національна доповідь про стан та перспективи розвитку освіти в Україні [Текст] / ред. В. Г. Кремень. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 304 с.
19. Освіта України [Текст]: норм.-прав. док. / ред. В. Г. Кремень. – К.: Міленіум, 2001. – 470 с.
20. Про дошкільну освіту [Текст]. – Верховна Рада України, 2001. – № 2628-III. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
21. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання [Текст] / ред. Л. М. Гриневич. – К.: Парламентське видавництво, 2013. – 376 с.
22. Дошкільна освіта України у 2013 році [Текст]. – Державна служба статистики України. – К., 2014. – 89 с. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2014/bl/04/bl_bosh_13.zip
23. Дошкільна освіта України у 2014 році [Текст]. – Державна служба статистики України. – К., 2015. – 89 с. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2015/bl/03/bl_dosh_14.zip
24. Статичний щорічник України за 2012 рік [Текст] / ред. О. Осауленко. – Державна служба статистики України. – К., 2013. – 552 с. – Режим доступу: <http://library.oneu.edu.ua/files/StatSchorichnyk%20Ukrainy%202012.pdf>
25. Статичний щорічник України за 2013 рік [Текст] / ред. О. Осауленко. – Державна служба статистики України. – К., 2014. – 534 с. – Режим доступу: http://library.oseu.edu.ua/files/StatSchorichnyk_Ukrainy_2013.pdf

*Rekomendacja Profesora zw., dr hab. nauk pedagogicznych Nellii Nyczkało
Дата надходження рукопису 18.04.2017*

Michał Hnatiuk, Nauczyciel, Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Nr 1, ul. Aleksandra Dworskiego, 99, Przemyśl, Polska, 37-700
E-mail: Hnatiuk@op.pl